

միր գոյն մը ունի, և կրակի բռնելուդ պէս մէկէն կը ցնդի: Երբեմն մանր մանր բիւրեղացած կը գտնուի. բայց սովորաբար թերթ թերթ կամ զանգուածի ձևով կը գտնուի՝ մոլթ կարմիր կամ սևակա գունով: Օտելու համար երկրթի խարտուքի կամ կրի հետ մէկտեղ կը թորեցնեն. որով ծծումբը երկրթին կամ կրին հետ կը միանայ, ու զուտ ծծումբը կը ցնդի:

Մեղկի հանքերը միայն երկրորդական հողերու առջի կարգերուն մէջ կը գտնուին: Վախճանոր սնդկահանքերն են (Վրեստի մօտ) Խորիայի հանքերը. Սպանիայի մէջ Լամատէն ըսուածը. Փերուի մէջ Հուանքա Վելքայի հանքը:

Լծաթ:

ԼճԱԹԸ ճերմակ ու հնչող մետաղ մըն է, որ ժանտաջրի մէջ կը լուծուի. ամենաբարակ թել կը քաշուի, և դիւրաւ կը խարտոցուի ու կը կտրուի. հալեցնելու համար սաստիկ կրակ պէտք է, և հասարակ օդու մէջ կենալով՝ ամենեւին չժանգոտիր. ջրէն տան ու կէս անգամ աւելի ծանր է: Մէկ քիլոկրամ արծաթը 200 կամ 210 ֆրանք կ'արժէ:

Սովորաբար զուտը ոլորած թելի պէս կը գտնուի, երբեմն ալ խոշոր կտորներով. վրան գրեթէ միշտ աղտոտ կամ սև նիւթով մը ծածկած կ'ըլլայ:

Ծծմբախառն արծաթը պողպատի պէս մոխրագոյն է, դիւրաւ կը կտրուի, և խորանարդ ձևով կը բիւրեղանայ. աս տեսակը ամենէն շատն է:

Վլորախառն արծաթը մոմի պէս կակուղ է, կէս թափանցիկ, գոյնն ալ դեղին կամ կանաչ. ճրագի բոցին բռնես նէ՝ կը հալի ու քլորի հոտ մը կը հանէ. նոյնպէս խորանարդ ձևով կը բիւրեղանայ:

Լարոպայի գլխաւոր արծաթահան

քերն են՝ Կորվեկիա, Սաքսոնիա, Հարց ու Սաքսոնիա, Վաղղիա Բրուսիա, Լնգղիա ու Սալոյա զուտ արծրթի հանք չունին, հապա կապարի հետ խառնած. Սպանիայի հանքերուն մէջ ալ միայն Կուատալքանալի հանքն է բանուկը: Բոլոր տարւոյն մէջ Լարոպայի հանքերէն ելածը 72,000 քիլոկրամ է, որ Սպանիայի Լմերիկայէն ելածին տասնը մէկերորդ մասն է. բոլոր Սիպերիայէն ելած արծաթը տարին 25,000 քիլոկրամ է:

Լմերիկայի մեծամեծ արծաթահանքերը՝ Բորտիլեան լեռներուն մէջ են, և աւելի Սեքսիկոյի, Փերուի ու Վիլի մէջ. իսկ բոլոր աշխարհիս մէջ ամենէն երեւելի հանքը Սեքսիկոյի Կուանաքսուաթոյ ըսուածն է. թանձրութիւնը գրեթէ 40 մեթր է, երկայնութիւնը 3 մղոն. միայն Վալենցիա նա ըսուած մասէն՝ տարին 8,000,000 ֆրանքի արծաթ կ'ելլէ: Վրեթէ բոլոր Սեքսիկոյէն ելած արծրթին չորս մասին մէկը Կուանաքսուաթոյի հանքէն կ'ելլէ, որոնց արժէքը քանի մը տարի առաջ 126,000,000 ֆրանք էր:

Փերուի հանքերուն մէջ ամենէն երեւելին է Փարքոյ ըսուածը. Փոթոսի հանքն ալ շատ երեւելի էր, բայց հիմա խիստ խեղճ է. Փերուի հանքերէն տարին ինչուան 11,000 ֆրանքի արծաթ կ'ելլէ:

Վիլիի հանքերուն արծաթն ալ Սեքսիկոյէն ելածին պէս հողային ու երկաթի նիւթերու հետ խառն է:

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Լծաթ:

ԼճԱԹԸ զարմանալի թռչուններէն մէկն է որ ամէն տեղ կը գտնուի. վասն զի ամէն բանով գոհ կ'ըլլայ. տաքէ պաղէ չառնուիր, ու ինչ որ գտնէ

շակելու . անոր համար թէ որ ձախա-
կողմը դառնար՝ գէշի նշան էր , իսկ
թէ որ աջակողմը՝ աղէկ նշան կը հա-
մարուէր . ուստի հռոմայեցիք կը
պատուէին ագռաւը : Ինչուան հի-
մայ ալ արեւելք կայ աս աւելորդա-
պաշտութիւնը որ ագռաւին ձայնէն
յաջողութիւն կամ ձախորդութիւն
կը գուշակեն : Շուտոնեւր սրբազան
թուչուն մը կը սեպեն ասիկայ . անոր
համար արգիլուած է հոն ագռաւը
սպաննելը և կամ անոր փնաս մը ընե-
լը : Շատ երկայն կ'ապրի ագռաւը ,
և ոմանք կ'ըսեն թէ ընտանեցած
ագռաւներ եղած են որ ինչուան հա-
րիւր տարի ապրեր են :

Հասարակ կամ սև ագռաւը Եւ-
րոպա , Բսիա ու Բմերիկայի հիւ-
սիսային կողմերը կը գտնուի : Բսի-
կայ ալ առջի տեսակին պէս ընդհան-
րապէս բոլոր տարին նոյն տեղը կը կե-
նայ . միայն քանի մը գաւառներու
մէջ՝ ձմեռը ուրիշ տեղ կ'երթայ : Սո-
վորաբար իրեն բնակութիւնը ան-
տառներու մէջ կը հաստատէ , բայց
աւելի մշակած դաշտերու կամ պար-
տէզներու մօտ , որպէս զի իրեն ապ-
րուստը դիւրաւ ձարէ : Սկան տեսակ
կենդանիներով կը կերակրի , բայց ըն-
դեղէն ալ շատ կը սիրէ , մանաւանդ
հաճար ու ցորեն . անօթեցած ատե-
նը ինչուան աղբ ալ կ'ուտէ : Երակե-
րու մէջ կը ժողովէ ցորեն ու ընկոյզ՝
ձմեռուան պաշարի համար : Փետ-
րուարի ու մարտի մէջ շատը մէկտեղ
կը միաբանին ու բոյներնին կը շինեն
իրարու օգնելով : Շամբորդութիւն
ընելու ատեն խումբ խումբ կ'ըլլան .

ամէն մէկ խումբը զատ վերակայու-
ունի , և անոր պաշտօնն է առաւօտ-
ները ձայն տալ , անանկ տեղերէ զի-
րենք տանիլ որ դիւրաւ կերակուրնին
գտնեն , իրիկուններն ալ ապահով ան-
տառ մը գտնել որ հոն իջնան : Սիւ-
րաւ կ'ընտանենայ , խօսիլ կը սորվի ,
ու երկայն կ'ապրի : Երկուրեքս առուին
սովորական երկայնութիւնը մէկ ոտք
ու կէս է . իսկ էգը աւելի պզտիկ
կ'ըլլայ : Շատ կերպերով կ'որսան աս
սև ագռաւը , բայց ամենէն զարմա-
նալին հետագայ հնարքն է :

Երբ շատ մը կոնոնաձևեր կը շի-
նեն՝ բերանը բաց , ներսը աղէկ մը
կաշուէն նիւթով օծած , ու մէջը մսի
կտոր մը կը դնեն . աս կոնոնաձևերը
արտին մէջ ասդին անդին կը ձգեն :
Ագռաւը անոնց մէջի միսը ուտելու
համար՝ գլուխն ու վիզը մէջը կը խո-
թէ , փետուրները ամէն կողմանէ կը
կպչին թղթին , ու անանկ կը բռնուի
որ չկրնար ազատիլ : Արտորդները աս
տեսներով՝ վրան կը վազեն , ու դիւ-
րաւ կը բռնեն : Եւ կերպով ագռաւին
ուրիշ տեսակներն ալ աղէկ կ'որսա-
ցուին :

Տեղ կայ որ աս ագռաւներէն մէկը
կը բռնեն՝ ողջ ողջ թւերէն գետինը
կը գամեն . ուրիշ ագռաւները անոր
կանչուըռտելէն վրան կը ժողովին որ
զինքը ազատեն . բայց անիկայ կտու-
ցովն ու ճանկերովը կը բռնէ զիրենք
կատաղաբար ու չթողուր , ինչուան
որ որսորդները կուգան կ'առնեն ձեռ-
քէն :

Արդնակեր ագռաւը Եւրոպա ու
Բսիա շատ կը գտնուի , և առջի երկու
տեսակէն իրեն ապրուստովը կը տար-
բերի . վասն զի իր մեծ որսը գետ-
նին տակի որդերն են , ուստի միշտ
կ'երթայ կտուցովը կարծր հողերն
ալ կը փորէ ու անոնց մէջէն ելած որ-
դերը կ'ուտէ : Երկուք սաստիկ ընկե-
րական ըլլալով , մէկ ծառին վրայ ին-
չուան տասը բոյն կը դնեն : Իսկ որ
արուն կամ էգը կերակուր գտնելու
երթայ , մէկը պահապան կը կենայ՝

որպէս զի ուրիշները բոյնին փնաս մը չտան : ()տար թռչուններու սաստիկ թռչումի են , և չեն ուզեր որ իրենց բոյնին մօտիկնան ուրիշները :

Բաղքի մը քով երկու անտառ կար կ'ըսէ մէկը , մէկուն մէջ ձկնկուլները՝ կը բնակէին՝ մէկալին մէջ ագռաւները , ու մէկմէկու ամենեւին վընաս չէին տար : Պէտք եղաւ որ ձկնկուլներուն բնակած անտառին ծառերը կտրեն . աս պատճառաւ անոնց ձագերէն շատը մեռան , իրենք ալ ուզեցին երթալ ագռաւներուն անտառը բոյն չինել : Բագռաւները թող չըտուին . ձկնկուլները կուզէին մտնել . երկու կողմէն շատ մը ջարդուէլէն ետքը՝ ձկնկուլները մէկ երկու ծառի վրայ հազիւ կրցան բոյն չինել : Հետեւէլ տարին նորէն կռիւ բացուեցաւ . վերջապէս ձկնկուլները յաղթելով , անտառին կէսը ասոնց եղաւ , կէսը ագռաւներուն . ասանկով խաղաղացան :

Շատ ագռաւներ անտառի մը մէջ կը կենային , կ'ըսէ ուրիշ մը . օր մը իրիկուան դէմ գնացի որ տեսնեմ թէ ասոնք ինչ կ'ընեն : Ս'էջերնէն ծոյլերը կամ պղտիկները անդադար կը ցատքըտէին , կը թռչըտէին , կը ծեծկուէին մէկմէկու հետ , ու կը պուռային կը պուռտային ուրախութիւն : Բոնց մէջէն մէկը կատաղաբար խաժաւ ուրիշի մը թեւը . ան խեղճը ցաւէն չկրնալով թռչիլ՝ ընկաւ գետը , ու սկսաւ խեղճ կերպով լալ ու կանչել . մէկէն ամէնքը իրենց ընկերոջը օգնութիւն հասան , սկսան ցաւ ցուցընել վրան , ու ելլելու կերպ մը սորվեցընել . ան ալ աշխատելով ելաւ , թռաւ քիչ մը , ու հասաւ բարակ ծառի ճիւղի մը վրայ . աս տեսնելուն պէս ընկերները սկսան ուրախանալ : Բայց քիչ մը ատենէն բոյնը երթալ ուղեւորներն ընկաւ գետը խղճուեցաւ , ու ընկերներուն ուրախութիւնը տրտմութիւն փոխուեցաւ :

Բո տեսակը շատ կայ Բնգղիա . Ժո-

1 Պուլիէ :

ղովուրդն ալ ասոնց ամենեւին փնաս չընեն , որովհետեւ ճախները ու փնասակար կենդանիները կը ջարդեն :

Եկարէն ագռաւը աւելի Եւրոպա կը գտնուի , բայց ոմանք կ'ըսեն թէ հիւսիսային Եւրոպա ալ կայ : Շատ կը սիրէ ընկերական վիճակը , անչափ որ ուրիշ տեսակ ագռաւներու հետ ալ ընկերութիւն կ'ընէ : Երեն կերակրոյն ու ընտանեկան բնութեամբը շատ նման է հասարակ ագռաւին . երկայնութիւնը մէկ ոտնաչափ է , և վրան գոյն զգոյն բծեր ունի :

Ետարակաբնակ ագռաւ : Եսիկայ Եսիա ու Եւրոպա կը գտնուի , ու բոյնը պատերու , աշտարակներու , զանգակատուններու , երբեմն նաեւ ճապարի բոյներուն մէջ կը չինէ . ձայնը թէպէտ շատ զօրաւոր չէ , բայց սաստիկ սուր է : Եւրոպա կ'ընտանենայ , և աղէկ ընկերութիւն կ'ընէ շան , կատուի և ուրիշ ընտանի թռչուններու հետ . բաւեր կը սորվի , և թէ որ իրեն անունը սորվեցընես՝ կանչելուդ պէս մէկէն կուգայ . երկայնութիւնը 13 բթաչափ է :

Եսոր այլ և այլ գոյներով ալ կը գտնուի , ինչպէս բոլորովին ճերմակ՝ դեղին կտուցով , կամ միայն գլուխը ճերմակ , ոմանց ալ թեւերը ճերմակ :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍՏԻԱԿԱՌԻԹԻՒՆ

(Թ) Դրչափ Կարգերու-Թիւն Է' ընէ Ընդանեայ Բնաւորութեանը Վրայ՝ Ծառաներուն օրինակը :

Են մարդիկն որ մասնաւոր ջանք ունին ժողովրդեան բարոյականը շտկելու , աղէկ պիտի դիտեն ծառայից աղէկութիւնն ու գէշութիւնը . վասն զի շատ անգամ տղոց դաստիարակութեան մեծ մասը ան ծառաներուն ձեռքը յանձնուած է՝ նաեւ ան տնէրուն մէջ ալ որ ծնողք մեծ հոգ ունին իրենց տղոցը կը թուրթեանը վրայ :